

Ks. DR ALEKSANDER ŻYCHLIŃSKI

CZY "TEOLOG-HERETYK" JEST TEOLOGIEM?

KRAKÓW 2023

www.ultramontes.pl

Czy "teolog-heretyk" jest teologiem?

KS. DR ALEKSANDER ŻYCHLIŃSKI

Twierdzimy, że teologia musi się opierać na prawdach objawionych, o ile je przyjmuje za pomocą wiary nadprzyrodzonej. Uzasadniamy to w sposób następujący:

Nasamprzód nie ulega żadnej wątpliwości, że Doktor Anielski wymaga od teologa wiary nadprzyrodzonej. Wszak uczy on wyraźnie, że nauka święta (*sacra doctrina*) przyjmuje z wiarą (nadprzyrodzoną) zasady, które jej Bóg objawił (1). Dalej powiada, że teologia zajmuje się także prawdami przyrodzonymi, które należą właściwie do dziedziny filozofii, ale uwzględnia je z odmiennego punktu widzenia, to znaczy, o ile są dostrzegalne w świetle wiary nadprzyrodzonej (2). Tę prawdę (według której teolog poznaje zasady swoje przez wiarę nadprzyrodzoną) stosuje św. Tomasz także w praktyce. Podając np. na wstępie *Summy teologicznej* rozumowe dowody na istnienie Boga, nie uważa on ich bynajmniej za podstawę swych wywodów teologicznych, lecz raczej

bierze dogmat istnienia Boga, będący przedmiotem wiary nadprzyrodzonej, za fundament swej wzniosłej teologii o Bogu. Wynika to z argumentu "sed contra", będącego normą i drogowskazem dla następujących dowodów rozumowych (3).

Powyższa nauka św. Tomasza wypływa z samej istoty teologii. Jeśli bowiem teologia ma za zasady prawdy objawione, które, o ile są objawione, mają charakter formalnie nadprzyrodzony, natenczas powinien teolog poznać je i uznać formalnie przez nadprzyrodzony akt wiary. W przeciwnym razie tracą one dla niego wszelką formalną wartość nadprzyrodzoną i mają znaczenie zwykłych prawd przyrodzonych, posiadających tylko materialnie charakter nadprzyrodzony.

A wiemy przecież, że w tym samym świetle, w jakim poznajemy zasady, poznajemy także wyprowadzone z nich wnioski. Stąd konkluzje, wysnute z Objawienia, przyjętego z wiarą przyrodzoną, mają formalnie znaczenie prawd przyrodzonych i nie są jednorodne z prawdami formalnie objawionymi. Z tego wynika, że teolog, który przyjmuje zasady swoje z wiarą przyrodzoną, posiada poznanie czysto przyrodzone i nie ma prawa nazwać nauki swej ze św. Tomaszem i całą teologią tradycyjną: "sacra doctrina".

Wszakże nie koniec na tym. Mamy jeszcze inny ważniejszy dowód, stwierdzający niezbędną potrzebę wiary nadprzyrodzonej dla teologa. Otóż teolog, który nie ma wiary nadprzyrodzonej, nie poznaje Boga i rzeczy Bożych w ten sposób, tzn. z tą pewnością, jakiej wymaga przedmiot, którym się zajmuje. Z tego zaś wynika, że nie ma on poznania prawdziwie naukowego, lecz że posiada raczej pewną sumę czysto ludzkich wiadomości o większej lub mniejszej pewności, dotyczących się Boga i rzeczy Bożych. Takie poznanie i uznanie zasługuje na nazwę mniemania (*cognitio opinativa*), a nie na nazwę umiejętności (*cognitio scientifica*). Albowiem nieodzownym warunkiem prawdziwej umiejętności jest, iżby poznanie i uznanie, jakie daje, posiadało ten stopień pewności, który odpowiada przedmiotowi danej umiejętności. Dla tej zasady wymagają umiejętności fizyczne pewności fizycznej, umiejętności matematyczne pewności matematycznej, a umiejętności metafizyczne pewności metafizycznej.

Jakiego tedy stopnia pewności wymaga teologia, iżby jej przysługiwał charakter prawdziwej wiedzy, a nie tylko prostego mniemania? Bez wątplenia winna prawdziwa teologia mieć pewność bezwzględną, mianowicie dlatego, że za przedmiot główny ma samego Boga, a więc Byt istniejący sam przez się i posiadający bezwzględną pewność. Wiemy zaś, że teologia posługuje się przede wszystkim postępowaniem dedukcyjnym i czerpie pewność swoją z zasad, z których, jak zobaczymy, wyprowadza swój przedmiot właściwy, tj. wnioski teologiczne. Z tego wynika, że teologia może być pewnym poznaniem Boga i rzeczy Bożych tylko pod warunkiem, że posiada bezwzględną pewność zasad swoich.

Pewność bezwzględna może mieć dwojakie źródło: raz możemy ją czerpać z oczywistości wewnętrznej metafizycznie pewnych zasad, na których się opieramy; a potem możemy ją osiąść także, opierając się bezpośrednio i formalnie na bezwzględnej powadze Bożej. Jasną jest rzeczą, że teolog nie może mieć oczywistego poznania zasad swoich. Pozostaje zatem druga z wymienionych dróg, prowadzących do bezwzględnej pewności, mianowicie

autorytet Boży, na którym teolog winien oprzeć bezpośrednio i formalnie uznanie swoje przez wiarę nadprzyrodzoną. Bo tylko dzięki wierze nadprzyrodzonej możemy się oprzeć bezpośrednio i formalnie na nadprzyrodzonej powadze Bożej (4) wedle słów Pisma świętego: "Kto wierzy... ma świadectwo Boże w sobie" (I Jan. 5, 10).

Teolog zatem, który nie ma wiary nadprzyrodzonej, nie może mieć tej pewności zasad, jakiej wymaga istota poznania teologicznego, to znaczy, pewności bezwzględnej. Ostateczną pobudką jego uznania teologicznego są w tym wypadku dowody apologetyczne, które dają tylko pewność moralną – choć zupełnie wyjątkową (5). Z tego wypływa wniosek, że teologia zbudowana na prawdach objawionych, uznanych z wiarą przyrodzoną, nie może być prawdziwą wiedzą dla braku odpowiedniej pewności. Raczej przedstawia ona, jak wspomnieliśmy, sumę wiadomości przyrodzonych o Bogu i rzeczach Bożych, posiadających mniejszą lub większą pewność, stosownie do stopnia pewności, jaki teolog własnym zdobył wysiłkiem na mocy dowodów apologetycznych. Widzimy więc, że tylko wiara nadprzyrodzona daje teologowi zasady, posiadające ten stopień pewności, jakiego wymaga istota teologii ze względu na własny przedmiot. W przeciwnym razie nie mamy poznania i uznania teologicznego, lecz mniemanie o Bogu i rzeczach Bożych. Takie "wiadomości" teologiczne zasługują na nazwę, "cadaver theologiae" (*), bo nie stanowią prawdziwej teologii.

Z powyższego wynika, że heretyk, który odrzuca choćby jedną tylko prawdę wiary, już nie jest formalnie teologiem, gdyby nawet materialnie posiadał rozległe wiadomości teologiczne. Straciwszy bowiem wiarę nadprzyrodzoną, nie poznaje on zasad teologii w właściwym świetle, lecz opiera się na osobistym przekonaniu (6). A że heretyk zachowuje materialnie nałóg wiedzy teologicznej, dlatego, tracąc wiarę, nie jest on sobie psychicznie świadom zmiany, którą jako teolog przechodzi. Dzieje się to, jak powiada Jan od św. Tomasza, "quasi insensibiliter" (7). Pojęcia teologiczne i ich logiczne powiązanie, a więc to, co właśnie tyle wymaga trudu i pracy umysłowej, zostają materialnie nietknięte; tylko pierwiastek formalny poznania teologicznego ustępuje, gdy światło nadprzyrodzonej wiary przestaje świecić w duszy heretyka lub niewierzącego. Dlatego u heretyków i niewierzących o teologii mówić nie można, chyba tylko w znaczeniu analogicznym (8).

Ks. Dr Aleksander Żychliński

Ks. Dr Aleksander Żychliński, *Teologia. Jej istota, przymioty i rozwój według zasad św. Tomasza z Akwinu*. Poznań – Warszawa – Wilno – Lublin [1923], ss. 7-11. (a)

(Pisownię i słownictwo nieznacznie uwspółcześniono; ilustracje i tytuł artykułu od red. *Ultra montes*).

Pozwolenie Władzy Duchownej:

NIHIL OBSTAT.

Poznań, dnia 19 grudnia 1923.

Ks. Dr Noryśkiewicz

IMPRIMATUR.

Poznań, dnia 21 grudnia 1923.

Konsystorz Arcybiskupi.

(L. S)

X. Meysner

Wikariusz Generalny.

L. D. 12631/23.

X. K. Bajerowicz.

Przypisy:

(1) *Summa teologiczna*, 1, qu. 1, a. 2. – Por. Dionysius Petavius SI, *De theologicis dogmatibus*. Romae 1857. Proleg., c. 4, n. 13.

(2) *Summa teologiczna*, 1, qu. 1, a. 4; por. a. 1, in corp. et ad 1; a. 2, in corp. et ad 2.

(3) *Summa teologiczna*, 1, qu. 2, a. 3. – Dante jest wiernym uczniem św. Tomasza, kiedy mówi o wierze nadprzyrodzonej:

To źródło moje; iskra, co w rozświcie
Coraz szerszemi ogniami się pali
I jest mą gwiazdą na nieba zenicie.

Raj 24, 145 nn.

(Porębowicz).

(4) *Summa teologiczna*, 2. 2, qu. 1, a. 1.

(5) Denzinger – Bannwart, *Enchiridion Symbolorum...*, n. 1790. Pewność moralna o wiarogodności prawd objawionych, jaką daje apologetyka, wierzącemu zupełnie wystarcza, ponieważ nie jest ona formalną podstawą jego wiary i jej pewności, lecz jest tylko warunkiem, który winien być spełniony w niższym porządku, aby akt wiary posiadał tę cechę roztropności, jakiej wymagać musimy od rozsądnego człowieka w sprawach ważnych.

(6) *Summa teologiczna*, 2. 2, qu. 5, a. 3. – Por. Joannes de Lugo SI, *De virtute fidei*, Lugduni 1670, disp. 1, sect. 13.

(7) In 1, qu. 1, disp. 2, a. 2, n. 8 (Parisiis 1883).

(8) "Celui qui a perdu la foi garde ses habitudes d'esprit théologiques, mais elles ne sont plus que le masque et comme le cadavre de la vraie science théologique. Il n'y a pas de théologie hérétique". Gardeil, *Le donné révélé et la théologie*, 204.

(*) *Cadaver* – łac. trup, zwłoki, ścierwo. (Przyp. red. *Ultra montes*).

(a) Por. 1) Ks. Aleksander Żychliński, a) [O apostołstwo wedle ducha](#). b) [Tajemnica katolicyzmu](#). c) [O pojęciu nadnatury. Studium dogmatyczne](#). d) [Metafizyka komunizmu a mądrość Chrystusowa](#).

2) Kodeks Prawa Kanonicznego. Papież Pius IV, [Wyznanie wiary katolickiej \(Professio Catholicae Fidei\)](#).

3) Ks. Ignacy Grabowski, a) [Prawo kanoniczne według nowego kodeksu](#). b) [O występkach przeciw wierze i jedności kościelnej](#). c) [Kościół a herezja](#).

4) Ks. dr Maciej Sieniatycki, a) [Apologetyka czyli dogmatyka fundamentalna](#). b) [Zarys dogmatyki katolickiej](#). c) [System modernistów](#). d) [Modernistyczny Neokościół](#). e) [Problem istnienia Boga](#). f) [Dogmatyka katolicka. Podręcznik szkolny](#). g) [Główne zasady etyki Kanta a etyka chrześcijańska](#). h) [Modernizm w książce polskiej](#).

5) Ks. Jacek Tylka SI, [Dogmatyka katolicka](#). a) [Traktat o Kościele Chrystusowym](#). b) [O obojętności, czyli indyferentyzmie w rzeczach religii](#). c) [O własnościach religii](#).

6) Ks. J. B. Delert, [Teologia dla użytku wiernych pragnących gruntowniejszej nauki w rzeczach zbawienia. Tom I. Teologia dogmatyczna. Tom II. Teologia moralna i liturgika](#).

7) Ks. Marian Morawski SI, a) [Dogmat łaski. 19 wykładów o porządku nadprzyrodzonym](#). b) [Filozofia i jej zadanie](#).

8) Ks. Wiktor Cathrein SI, a) [Katolicki pogląd na świat](#). b) [Socjalizm, badanie jego podstaw i możliwości](#).

9) Abp Emil Guerry, [Kodeks Akcji Katolickiej](#).

(Przyp. red. *Ultra montes*).

KS. DR. ALEKSANDER ŻYCHLIŃSKI

TEOLOGJA

JEJ ISTOTA, PRZYMIOTY I ROZWÓJ

WEDŁUG ZASAD ŚW. TOMASZA Z AKWINU

NAKLAD KSIĘGARNI ŚW. WOJCIECHA
POZNAŃ — WARSZAWA — WILNO — LUBLIN

([HTM](#))

© *Ultra montes* (www.ultramontes.pl)

Cracovia MMXXIII, Kraków 2023